

BİR HAYATA DOKUNMAK

Mustafa ARIKAN*

Hepimizin hayatında iz bırakan olaylar, şahsiyetler vardır. Kendi tercihleriniz, iradeniz de söz konusudur ama bu müessir unsurlar sonraki hayatınızın bir önemli belirleyeni olup çıkarlar. Aslında onların yaptığı hayatınıza küçük bir dokunuştur.

Okuma-yazmayı öğrenip, o yılların şartları içinde çocuk yaşlarda oyun kadar belki de zevk aldığım iş, kitaplarla tanışmak ve okumak olmuştu. İlkokul dördünce sınıfta öğretmenim, “Büyüyünce ne olmak istiyorsunuz?” sorusuna verdiğim cevap; “Edebiyat öğretmeni” şeklindeydi. Vali, pilot, doktor, mühendis vb. cevaplar değil ama Şengül Hoca’ımı şaşırtan benim cevabımdı. O günkü bilgi seviyemle bunun sebeplerini de izaha çalışmıştım. Selçuk Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü’nü 1980’de bitirmiş, 1986 yılında lisans tamamlayarak Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü mezunu olmuşum.

Merhum Erol Güngör’ün Selçuk Üniversitesi rektörlüğüne tayini benim de kurum değiştirmem ve Edebiyat Fakültesi mensupları arasına katılmamı sağlamıştı. Süleyman Hayri Bolay, Mustafa Kafalı, Erol Güngör gibi şahsiyetler hayatımdaki bu değışiklik sürecine dokunan insanlar olmuştu. 12 Eylül 1980 darbesinin 1982-1983 yıllarına kadar uzanan etkisi, bıraktığı tortular, karşılaştığım bazı güçlüklerin sebebiydi. Ve bunlar, Rektör Erol Güngör’ün esprili bir müdahalesi ile hallolmuş, o günden sonra her karşılaşmamızda Kafalı Hoca tarafından, “Ceviz Taşlayan Mustafa” olarak tavsif edilmiştim.

Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin sekreterliğini yaptığım 1985 yılında, bölümümüz yeni bir hoca ve başkanı tanıştı; Prof. Dr. Nejat Göyünç. Konya’ya gelinceye kadar görev yaptığı yer ve yıllarda Göyünç’ün, sonradan Tarih sahasının tanınmış hocalarının hayatlarına dokunmuş bir şahsiyet olduğunu öğrenecektim. Bu dokunuş benim hayatımda 1988 yılında gerçekleşti. Hocam, Türkiye Cumhuriyeti

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, marikan@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7927-9304.

Tarihi'nde yüksek lisans yapmamı teklif etti. Benim için yeni bir hayatın kapısı aralanmıştı. Bu kapıyı açan el, Nejat Göyünç'e aitti. Yüksek lisans ve doktora süreçlerinde, danışmanım olma şerefini de bahşetti. Bunun ne demek olduğunu ve kıymetini anlamam için, hocayı ve hocanın hayatında iz bıraktığı şahsiyetleri tanımam gerekecekti. Bu isimleri burada sayıp dkmyorum. Onlar, Tarih ile ilgili olanlar tarafından biliniyor ve bu isimler arasına, hocamın talebesi olarak katılmanın büyük bir şeref olduğunu bugün takdir ediyorum, anlıyorum.

Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi alanlarının kıymetli bir hocası ve eserler sahibi olması, sadece kendi ülkesinde değil diğer ülkelerin önemli bazı tarihçileri ile ortak çalışmaları ve dostlukları bulunması, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*'nin ortaya çıkışı ve yükünün omuzlanması, uluslararası birçok kongre ve sempozyuma katılması, yelikleri, kendisinin düzenlediği faaliyetler onu kıymetli kılan zelliklerdendi. Bunlara, el uzattığı, niversite kadrolarında yer almalarını sağladığı, resmi ya da gayri-resm danışmanlığını yrttğu onlarca talebesinin bulunması, bugün bu talebelerinin yetiştirdiklerinin profesör kadrolarını almış olmaları eklenmelidir.

Nejat Göyünç'n akademik hayatı ve faaliyetleri kadar, onu kıymetli kılan ve kendisini hatırlayan herkesin işaret ettiği insan vasıflarıdır. Nezaketi, tevazuu, yardım severliği, cömertliği, tanıyan ve İstanbul'a yolu düşen herkesin evinde ağırlanması, haksızlık karşısında susmaması, doğrunun, yardıma ihtiyacı olanın yanında yer alması, onun çok sevilmesinin, bir baba gibi görülmesinin sebeplerinden olmuştur. Onun bütün bu hususiyetlerinin tezahürlerini, kendi hayatı üzerinde müşahede etmiş, yaşamış birisiyim. Tarih Bölümüne, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalına asistan olarak giriş hikyem, bunun bir örneğidir. Tarih lisans diplomasına sahip olmayan birçok şahs Tarih alanına çekmiş, onların akademik hayatta ilerlemelerini sağlamıştı. Ama bunlar arasında ben, hocamın başkanlığını yaptığı bölümde akademik hayata devam etme imknına da kavuşmuştum.

Çok uzun saatler süren derslerini sıkılmadan takip ettiğimiz günleri, hasretle anıyorum. Arşivler Genel Müdürlüğü yapan hocamın, tarih araştırmalarında belgeye verdiği değeri, onların nasıl okunacağı ve değerlendirileceğini bu derslerde öğrenmiştik. Bazen bu derslerin, Konya'nın tarihî meknlarına hatta başka şehirlere taştığı da olurdu. Arşivde memleketim Ermenek'e dair belgelerin künyelerini yazıp,

bunlardan bir tanesinin eski harfli kopyasını çıkarıp bana verdiğini unutmadım. Sizi adeta arşive bu tür davranışlarıyla çekiyor, onun yolunu gösteriyordu.

Yüksek Lisans tez konum, *Asker Mektupları* olarak hocam tarafından tespit edilmişti. Bu mektuplar, Ankara'da Kızılay Arşivi'nde bulunmaktaydı. Etimesgut'ta bir depo görünümünde olan ve henüz arşiv olarak tam bir düzenleme yapılmayan, görevlisi bulunmayan bu depoya Gazi Üniversitesi'nde vazifeli ve tez konusu arayan Tufan Gündüz ile birlikte girmiştik. Birinci Cihan Harbi Türk esirlerine ait kartpostallar, büyücek zarf içinde aileye ulaşmayan bir tomar mektup ve diğer evrakı heyecan ve hüznle, adeta bir duygu seline kapılarak gözden geçirmiştik. Bugün hâlâ tesir sahasından çıkamadığım, çalışmalarımın ekseriyetle konularını seçtiğim Seferberlik yılları ve esirler ile tanışıklığım, bir araştırmacı olarak burada ve böyle başlamıştı.

Doktora tez konum, Konyalı bir mühim şahsiyet olan Hamdi Ragıp Atademir üzerineydi. Tarihin bir başka çekici alt alanı biyografi/hal tercümesinin cazibesine de bu çalışma vesilesiyle kapıldım. Birinci Cihan Harbi Türk esirleri ile ilgili çalışmalarım, onların mektupları ile başlamıştı. Bugün bu nesilden bazı şahsiyetleri, önce hal tercümeleri ve sonra diğer yönleri ile çalışmaya devam ediyorum. Yolu mektepten cepheye, cepheden esarete, bazen de şhadete ulaşan, oradan geçen bir nesildi onlar. Niğdeli Hasan (İbrahim) Ethem, İskilipli Rifat Ramî, Çorumlu Faik, İstanbullu İdris Sabih gibi gençler ile bu vesileyle tanıştım. Bazıları savaş sonrası memlekete dönebilmiş, bazıları cephelerde kardeşlerini kaybetmişti. Bunlardan ikisi de dedem Ermenekli Mustafa ve ağabeyi İsa idi.

Yüksek lisans ve doktora tez konularım, Cihan Harbi-Esirler-Biyografi bağlamında bir çalışma alanı açmıştı. Tarih metodolojisini öğrenmiş olmam, savaş yıllarının yolu cephe, esaret ve şhadetten geçen şahsiyetleri arasında ailemden insanların bulunması -dedem ve ağabeyi İsa gibi- ayrıca beni aileye mensup şahısların hayatını araştırma ve yazmaya sevk etti. Hadimizade Mehmet Emin, Süleyman Hayri Bolay, Bolay Ailesi ve onun başka fertleri hakkındaki çalışmalar, böylece ortaya çıktı. On yedinci yüzyıl ortalarına kadar uzanan Bolay Ailesi tarihini, belge ve literatürden takip ederek tespit edebilmişim. Rahmetli annem Huriye Arıkan'a, babası tarafından verilen ilk ismin Zehra olduğunu, sonra genç yaşta kaybettiği kız kardeşi Huriye'nin adı ile bunu

değiştirdiğini, Konya Maarif M¼d¼rl¼đ¼ Arşivi'nde dedeme ait dosyadaki 1927 tarihli bir belgeden hen¼z birkaç yıl önce öğrenmiş olmam; bana açılan yolun, uzanan elin bir defa daha kıymetinin ifadesi olmaktadır.

Biyografiye dair çalışmalar, araştırılacak şahısların ailelerine mensup bug¼n yaşamakta olan değerli insanlar ile tanışma fırsatı verdi. Değerli b¼y¼kler ile tanıştım, faydalarını g¼rd¼m. Zengin arşivlik malzemenin sahibi oldum. Bunlar, b¼y¼k bir kıymeti haizdir ve adeta servet değerindedir. O hazineden daha birçok çalışmanın çıkabilecek olması; duyduğum heyecan, aldığım zevkin bir başka sebebidir. Bu alışmalar, çeyrek y¼zyıl öncesinden bu yana sözl¼ tarih alanında çalışmalar yapmamın da sebebi oldu, imkânını sağladı.

Bug¼n bana, “*Yeniden d¼nyaya gelseydin hangi mesleği ve alanı seçerdin?*” sorusu sorulmuş olsa; vereceğim cevap muhakkak, Edebiyat ile sıkça yolu kesişen bir Tarih sahası olurdu. B¼t¼n bunlar muhterem hocam Nejat G¼y¼n sayesinde olmuştu. Onun araladığı Tarih kapısından girmiş, birçok tarihî olay ve şahsın geçmişiyle, hayatıyla böylece tanışmıştım. Hatta bu yol, kendi akrabalarımaya kadar uzanmıştı. Bazen yaptığım çalışmalar, o alanın m¼mtaz hocaları ile tanışmamı sağlamıştı. Biyografi ve Bibliyografinin¼stadı Ali Birinci ile tanışıklığım ve fikirlerinden, bilgisinden istifade yolu, 1998’de doktora tezimin K¼lt¼r Bakanlığı tarafından yayınlanması ile açılmıştı.

Hocam Nejat G¼y¼n’¼n bilgi ve g¼rg¼s¼nden istifade zamanlarım, mesai saatleri ile sınırlı değerildi. Konya’ya evini taşımamıştı. Arkadaşlarım Ali Galip Baltaoğlu ve Ramazan alık ile birlikte kalıyordu. Evin bir başka m¼davimi de bendim. Tarihçiliğe ve onun da ötesinde hayata, insanlığa dair hocamızdan istifademiz akşam sohbetlerinde devam ederdi. Bir arkadaş gibi davranır, zaman zaman esprileri ile ortama neşe katardı.

Emeklilik sonrası Konya’ya gelişlerinde genellikle evimi şerefendirirdi. Onu misafir etmekten mutlu olurduk. Bir başka yazımda da belirttiğim gibi ocuklarım G¼ktuđ ve Alptuğ’un bir diğer dedeleriydi. Her gelişinde mutlaka bir hediyesi olur, onları sevindirirdi. G¼ktuđ ile satranç oynadığı zamanları hatırlıyorum. Odasında yatan yaşlı babama uğrar, onun halini hatırını sorar, g¼nl¼n¼ alırdı. Eşim Mukaddes masaya oturmadan yemeğe başlanılmaması; onun nezaketinin, kibarlığının bir örneğiydi. Bu g¼nleri l¼tfettiđi için Allah’a ř¼krediyorum.

Onu anmak için yazılan her yazıda, yakından tanıyanlar mutlaka hatıralarından bahsederler. Ben de yukarıda anlatılanlara ilave olarak hocamın Fenerbahçe taraftarı oluşuna dair birkaç hatırayı nakletmek istiyorum:

Aydınspor, Birinci Lige yeni çıkmış ve ilk maçını İstanbul'da Fenerbahçe ile oynayacaktı. Oğlu Ekrem Bey'in de ısrarı ile hocam, ilk defa maça gider. Sezonun ilk maçı olması sebebiyle maça giriş zahmetlice olur. Maçın oynanması için tribünde epey beklenilir. Hocamın takımı Fenerbahçe, ligin acemisi Aydınspor'a kendi evinde 1-6 mağlup olur. Tabii hocam da maça gittiğine pişmandır. Statta ilk maç seyri, tatsız bir hatıra olarak kalır.

Fenerbahçe'nin yenildiği maç akşamlarında hocamı, Konya'dan telefonla arardım ve hiç maçtan bahsetmeden halini hatırını sorar, kısaca sohbet ederdim. Bu arada belirteyim, telefonda uzun konuşmayı sevmez bunu bir israf olarak telakki ederdi. Tabii zaman olarak da.. Bu sohbet sırasında bana söylediği, “*Evladım sadede gel. Niçin aradığını tabi ki biliyorum.*” olurdu. Benim bu takılmamı, olgunlukla ve gülerек karşıladı.

Benimle aynı dönemde Yeniçağ Tarihi asistanı olarak bölüme gelen Alpay Bizbirlik diye bir mesai arkadaşımız vardı. Bir futbol sohbeti esnasında, Galatasaray taraftarı olduğunu söyledi. Hocam gayet ciddi bir tavır takınarak, “*Senin Galatasaraylı olduğunu bilseydim bu bölümde asistan olamazdın.*” dedi. Alpay, telaşlı bir şekilde karşılık vermişti: “*Ama hocam, ben o kadar koyu bir Galatasaraylı değilim.*” Hocam güldü ve “*Evladım, ben şaka yaptım. Telaş etme.*” diyerek onu rahatlatmıştı.

Hocamın irtihalinde, onu uğurlamak için cenaze namazının kılınacağı camiye gelen cemaat, ne kadar çok sevildiği, hürmet edildiğinin bir ifadesiydi. Onu, sevdikleri, Üsküdar'dan ebedi hayatın ilk durağına uğurladılar. Üzüntüm kadar ruh halime hâkim olan, herhalde onu tanımış ve talebesi olmak şerefini bana lütfetmiş olmasının mutluluğuydu. Bir el, hayatımın bir noktasında bana dokunmuş, daha seçkin ve mutlu olacağım bir vasatın kapısını aralamış ve beni buyur etmişti. Bu el, merhum ve mağfur Prof. Dr. Nejat Göyünç'e aitti. Bu dünyadan göçüp gidinceye kadar, onu diğer sevenleri gibi hasretle, hürmetle ve rahmetle yâd edeceğim.

